

Profesor Stepan Stojko (1920–2020) – in memoriam

22. października 2020 roku zmarł Profesor Stepan Stojko, wybitny ukraiński botanik i ekolog, autor ponad 450 publikacji naukowych w dziedzinie leśnictwa, fitosocjologii, florystyki i sozologii. Z Jego inicjatywy powstały takie obszary chronione jak: Karpacki zapowiednik (rezerwat) biosfery, zapowiednik „Gorgany”, parki narodowe: Karpacki, Synewyrski, Użański, Skoliwskie Beskydy, Huculszczyna, Jaworiwsky i Szacki. Wspólnie z polskimi i słowackimi kolegami prof. Stepan Stojko przyczynił się do powołania w 1999 pierwszego na świecie (w tamtym czasie) trójstronnego polsko-słowacko-ukraińskiego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie”.

Stepan Stojko urodził się 14 marca 1920 r. w rodzinie greckokatolickiego księdza we wsi Kryczewo, na Zakarpaciu (wówczas Czechosłowacja). W 1938 roku ukończył gimnazjum klasyczne w Chuście i został nauczycielem w górskiej wsi Nowosielica. W roku 1939 Zakarpacie zostało przyłączone do Węgier i S. Stojko początkowo pełnił różne funkcje w administracji lokalnej, a w latach 1942–1944 służył w armii węgierskiej. Po zakończeniu II wojny światowej w 1945 r. i włączeniu Zakarpacia do Ukraińskiej Republiki Socjalistycznej (w ramach Związku Sowieckiego) Stepan Stojko został referentem w administracji wojewódzkiej w Użgorodzie, skąd skierowano go na studia do Lwowa. W latach 1945–1949 studiował na Wydziale Leśnym Lwowskiego Instytutu Rolniczego i uzyskał stopień inżyniera leśnika. Po ukończeniu studiów młody specjalista został wysłany do pracy w leśnictwie Użgorod, gdzie przez dwa lata pracował jako leśniczy.

W 1951 roku Stepan Stojko towarzyszył profesorowi Petro Pogrebniakowi podczas ekspedycji naukowej dotyczącej badań lasów dębowych na Zakarpaciu. Profesor Pogrebniak, który kierował Instytutem Leśnym Akademii Nauk ZSRR, zaproponował młodemu leśnikowi studia aspiranckie. Pod jego kierunkiem Stepan Stojko w 1955 r. obronił pracę doktorską (kandydacką), a w 1969 r. pracę habilitacyjną na temat dębowych lasów ukraińskich Karpat, na podstawie której w r. 1970 uzyskał stopień doktora nauk biologicznych (odpowiednik doktora habilitowanego) na kierunku botanika w Instytucie Botaniki Akademii Nauk ZSRR w Kijowie. W 1980 roku otrzymał tytuł naukowy profesora.

W latach 1955–1966 S. Stojko pracował jako adiunkt w Zakładzie Botaniki i Dendrologii Lwowskiego Instytutu Leśnego, prowadząc zajęcia z botaniki. W 1962 otrzymał tytuł docenta botaniki i dendrologii Lwowskiego Instytutu Leśnego. W latach 1966–1970 był starszym pracownikiem naukowym lwowskiego oddziału Instytutu Botaniki Akademii Nauk ZSRR, a przez kolejne cztery lata kierował działem ochrony ekosystemów przyrodniczych w Państwowym Muzeum Przyrodniczym Akademii Nauk ZSRR. W latach 1974–2000 był kierownikiem oddziału ekosystemów naturalnych w Instytucie Ekologii Karpat NAN Ukrainy. W latach 1972–2000 wykładał również na Wydziale Geografii Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki. Pod jego kierunkiem obroniono 12 prac doktorskich.

Przez długi czas Profesor kierował prezydium lwowskiej regionalnej organizacji Ukraińskiego Towarzystwa Ochrony Przyrody (UTOP) oraz Rady Naukowej Lwowskiego Domu Naukowców. Był także członkiem Rady Ukraińskiego Towarzystwa Botanicznego oraz wiceprzewodniczącym Rady ds. Problemów Biosfery Zachodniego Centrum Nauki.

Działalność naukowa Profesora związana była z geobotaniką leśną, ekologią i obszarami chronionymi Karpat, Rostocza i Podola Zachodniego. Łączył praktykę ochrony przyrody z myślą teoretyczną. Był twórcą nowej dziedziny nauki – geosozologii – uwzględniającej nie tylko ochronę wszystkich elementów biosfery, ale także socjologiczne, etyczne i filozoficzne podstawy takich działań. Opublikował samodzielnie i jako współautor ponad 450 artykułów naukowych oraz ponad dwadzieścia monografii naukowych, książek popularnonaukowych, podręczników, a wśród nich np.: „Rezerваты i pomniki przyrody Karpat Ukraińskich” (Lwów, 1966), „Karpaty oczami dociekliwych” (Lwów, 1976), „Karpaty wiecznie zielone” (Użgorod, 1977), „Ochrona przyrody ukraińskich Karpat i terenów przyległych” (1980), „Flora i roślinność Rezerwatu Karpackiego” (Kijów, 1982), „Życie i twórczość W.I. Wernadskiego na Ukrainie” (Kijów, 1984), „Chronione ekosystemy Karpat” (1991), „Podstawy ekologii społecznej” (Kijów, 1995), „Rezerваты biosfery Karpat Wschodnich” (Rezerwat Biosfery Karpaty Wschodnie) (1999), „System ochrony przyrody w górnym biegu dorzecza Dniestru” (Lwów, 2004), „Cenne walory florystyczne zachodnich regionów Ukrainy (ocena

sozologiczna i naukowe zasady ochrony)” (Lwów, 2004), „Użański Narodowy Park Przyrody. Znaczenie wielofunkcyjne”(Lwów, 2007), „Rezerwaty obwodu lwowskiego”(Lwów, 2008).

Działalność Profesora Stojki była wysoko oceniana w kraju rodzinnym i za granicą. Wyrazem tego są liczne wyróżnienia, np. Złoty Medal „Za zasługi w ochronie środowiska” przyznany przez Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa w Warszawie (1991), Złoty Medal im. Petera Josepha Lenné (1995, Rada Europy, Strasbourg), Odznaczenie „Bieszczadzkiego Niedźwiedzia” (2005, Bieszczadzki Park Narodowy), Państwowa Nagroda Ukrainy w dziedzinie nauki i techniki (2005, Ukraina), order Ukrainy „Za zasługi” III stopnia (2010), odznaczenie Honorowy leśnik Ukrainy, od Generalnej Dyrekcji Lasów Państwowych (2010), medal Grzegorza Mendla nadany przez Uniwersytet Rolniczy i Leśny im. G. Mendla w Brnie (Czechy, 2010) oraz najwyższe odznaczenie ukraińskiej Akademii Nauk – „Za zasługi naukowe” (2020). Uniwersytet techniczny w Zwoleniu (Słowacja) nadał Mu tytuł doktora honoris causa nauk agronomicznych i leśnych (1995).

Profesor Stojko, mimo ogromnego autorytetu jakim się cieszył zarówno wśród uczonych, jak i szeregowych leśników, był człowiekiem otwartym, serdecznym, łatwo nawiązującym kontakty, tak w swoim kraju, jak i za granicą. Sprzyjało temu Jego bogate doświadczenie życiowe – praca na różnych stanowiskach i w różnych warunkach – a także znajomość kilku języków, w tym polskiego. Podczas spotkań w trakcie konferencji był duszą towarzystwa, śpiewał, opowiadał dowcipy i anegdoty z życia naukowego. Nieodłącznym elementem takich spotkań było chóralne odśpiewanie *Gaudeamus igitur*, obowiązkowo po łacinie.

W ostatnich latach Profesor Stepan Stojko, nie bacząc na swój zaawansowany wiek, był nadal czynny, pracował, publikował. Zaproponował m.in. nową formę ochrony dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego – rezerwat etnograficzny – i przedstawił organizację sieci takich rezerwatów. W dniu swoich setnych urodzin wygłosił w Pałacu Nauki Akademii Nauk Ukrainy we Lwowie referat pt. „Ochrona przyrody w ujęciu naukowym i historycznym”. Oddał też do druku dwie kolejne prace, których opublikowania już nie doczekał.

Sylwetkę Profesora zaprezentowali: prof. Zygmunt Denisiuk w dziewiątym tomie *Roczników Bieszczadzkich* z okazji 50-lecia pracy naukowej Profesora w 2000 roku oraz prof. Lidia Tasienkiewicz w osiemnastym tomie *Roczników Bieszczadzkich* z okazji 90-lecia urodzin w 2010 roku.

Profesor Stepan Stojko wielokrotnie gościł w Bieszczadzkim Parku Narodowym podczas dorocznych konferencji naukowych. Był autorem i współautorem następujących artykułów naukowych publikowanych w naszych *Rocznikach Bieszczadzkich*:

Stojko S. 1994. Ekologiczne podstawy ochrony różnorodności gatunkowej flory ukraińskiej części Karpat Wschodnich. *Roczniki Bieszczadzkie* 3: 11–24.

- Hadač E., Stojko S., Burał B. 1995. Contribution to the plant communities of the Ukrainian part of the East Carpathians Biosphere Reserve. *Roczniki Bieszczadzkie* 4: 25–44.
- Stojko S. 1997. Program monitoringu w ekosystemach leśnych Regionalnego Parku Krajobrazowego „Stużyca”. *Roczniki Bieszczadzkie* 6: 361–372.
- Stojko S., Shushniak V. 1997. Nadsiansky Regional Landscape Park as a Component of the Eastern Carpathians International Biosphere Reserve. *Roczniki Bieszczadzkie* 6: 355–359.
- Stojko S., Krichevskaya D. 1998. Ochrona zasobów naturalnych i ekosystemów w Użańskim Parku Narodowym – ukraińskiej części Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie”. *Roczniki Bieszczadzkie* 7: 165–175.
- Hadač E., Stojko S. 1999. Plant communities of Uzhansky National Park (Ukrainian part of International Biosphere Reserve „Eastern Carpathians”). *Roczniki Bieszczadzkie* 8: 135–148.
- Stojko S. 2001. Przemiany antropogeniczne w fitocenozach leśnych na terenie Użańskiego Parku Narodowego oraz ekologiczne podstawy ich renaturalizacji. *Roczniki Bieszczadzkie* 10: 47–58.
- Stojko S. 2002. Pionowe zróżnicowanie szaty roślinnej w Karpatach Ukraińskich i w Użańskim Parku Narodowym. *Roczniki Bieszczadzkie* 11: 43–52.
- Stojko S. 2007. Pralasy Ukrainy, ich cenotyczne osobliwości oraz wielostronne znaczenie. *Roczniki Bieszczadzkie* 16: 145–158.

Stanisław Kucharzyk, Bogdan Zemanek